

IZLAZAK IZ NUTARNJEGA GRADA

S gradovima je kao i sa snovima: sve što je zamislivo, može se sanjati, no i najne očekivaniji san predstavlja rebus koji skriva želju, ili pak njezino naličje, strah. Gradovi su, kao i snovi, sastavljeni od želja i strahova, premda je nit njihova govora tajna, pravila su im besmislena, perspektiva varljiva, a svaka stvar skriva neku drugu.

Italo Calvino, *Nevidljivi gradovi*

MOŽDA SI ZA NJIH ZNAO, možda nisi, možda si tek načuo. Sada si ih upoznao i nekako ništa nije isto. Kad znaš da su postojali i poznaješ njihovu priču, možda ćeš Nutarnji grad gledati drukčijim očima, drukčije se po njemu kretati i drukčije se u njemu osjećati. Kad su se opraštali sa svijetom, brinuli su se za tijelo i dušu, vjerovali su da će biti zaštićeni u kriptama, da će ih u misama spominjati dugo. Ipak, kako je kazao Giorgio Bassani, „budućnost će preokrenuti svijet po svojoj volji“. Vrijeme je raznijelo uspomene, nema im više groba. Ostali su zidovi, šutljive forme. Njihove su kosti odavna drugdje, izvađene iz podzemnih niša, uznemirene i izmiješane u zajedničkoj grobnici ponad koje ne stoji nikakav znak. Tamo je negdje uz Vatrogasni dom, u blizini pruge koja siječe ulicu kralja Petra Svačića. Nekoć se tu prostiralo Novogradsko groblje, ali je zemlja trebala živima pa su je uzeli.

„Zamisliti‘: taj glagol nije nipošto zabranjen historiografu. Ideja o nepojivosti fantazije i historiciteta možda je samo priprosta predrasuda. Zatečeni znanstveni šepavci neka se požure da je što prije prekrize i zaborave, uzmognu li. Georges Duby, na samom početku svoje knjižice ‘Europa srednjega vijeka’, kazuje doslovce: ‘Zamislimo. To je ono što povjesnicima uvijek valja činiti’“ (Stanko Andrić, *Povijest Slavonije u sedam požara*, 1992).

Moguće je da sam Nutarnji grad zamislio ljepšim nego što je bio, a njegove stanovnike boljima nego što su bili. Oprosti mi što sam po svemu prosuo zlatni prah, valjda sam za to imao razlog. Ako se taj osjećaj smije

tako nazvati, neka to bude povijesna intuicija. Kako bih je definirao, ne znam i ne opterećujem se zbog toga. Jednostavno, ili osjetiš ili ne osjetiš, makar te od nekoga dijeli tristotinjak godina blizak ti je na neobjašnjiv način, privlači te i osvaja. Nekako slutiš da je bio osobit, a ne znaš čime bi to potkrijepio, pa zamišljaš i nagađaš. Drugi je razlog blizina zbog daljine. Nakon tolikih stoljeća smio sam svojim junacima prići onako kako im nitko nije mogao dok su bili živi, izvući njihove najdivnije osobine koje su bile skrivene jer nije bilo doba za pokazivanje divnih osobina. Kako je Ginzburg volio mlinara Menocchia, Judith Brown Benedettu Carlini, a Barbara Tuchman grofa de Coucyja, tako sam ja zavolio njih. Uzeo sam ih da me vode kroz Nutarnji grad – onaj pravi, sazdan od kuća, ulica, bedema i kapija, i onaj simbolični, koji su nosili u sebi i s njim otišli s ovoga svijeta.

Priče se mogu ispričati na različite načine, pa su i njihove mogle biti drukčije. I tako su samo oni znali što je i kako bilo, ali ih nitko ništa nije pitao niti su pomisljali da bi bilo kome njihov život mogao biti zanimljiv. Potrajali su se ne razbijajući glavu čemu sve to i zašto su ovdje, ne utvarajući si da su znani i važni. A opet, njihovi su tragovi na sve strane, samo što ih ne vidimo. Tko su bili svi ti ljudi, pitao sam se, kako su zimovali zime, kako su gradili i radili, kako su zašivali srca u vremenima tuge. Ipak, ako me pitaš što me je točno tjeralo da čeprkam po zaboravljenim životopisima i sporo slažem krhotine, neću ti znati odgovoriti. Možda nisam htio da budu sami, sabijeni u nekoliko rečenica, možda ni ja nisam htio biti sâm. Život je uvijek veći od svake priče, on je vangla s tijestom koje raste i diže se, dok se ne prevali preko ruba, neprepričljiv je zato što u sebe uključuje druge živote, koji opet uključuju druge živote, i tako unedogled, bez kraja i konca. Život je neobuhvatljiv, neuhvatljiv, mrvičast; kasno ga postanemo svjesni, tek kad počne blijedjeti, kad postane sjećanje po kojem prebiremo češće nego što bismo trebali. Život je da se odživi, pa ako i ne ostane priča, vrijedilo je.

Svejedno je gdje se nalaziš, čak i ako si stotinama kilometara daleko i nikad nisi vidio Nutarnji grad, sada ga napusti, iziđi iz njega, oprosti se s njegovim davnim stanovnicima. Poput mene i tebe, ni oni nisu znali kad će biti pozvani u vječnost, i baš zato se nisu bavili uspomenama, nego su činili, jer su djela važnija od svakoga sentimentalnog akcesorija. Ako se

sentimentalnost ipak ušuljala u njihove životopise, nije moja krivnja, ona je ondje već postojala. I još nešto: stari svijet kaže da se čovjek mora – kad napušta neko mjesto, a želi li se u njega vratiti – okrenuti, ostaviti trag u oku, kao jamstvo povratka. Jednoga uzdrhtaloga prosinačkog dana bez snijega, ali hladnog, nisam se okrenuo, bojao sam se suza svojih i tuđih, pekli su me u potiljku pogledi ljudi od kojih sam se udaljavo, ljudi koji su postajali sve sitniji. Otišao sam, nisam se okrenuo i – nisam se više vratio.

Nemoj ponoviti moju pogrešku, okreni se! Možda su Nutarnji grad i ljudi o kojima sam ti pričao sazđani od privida i snova, okreni se, važno je i njima i meni! Jer, nema veće nesreće i teže kletve od zaborava. Idi sad, laka ti noć!